

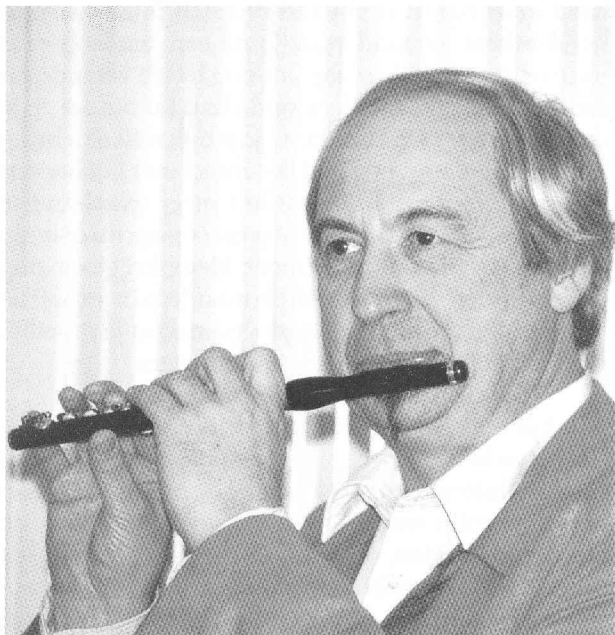
Koen Brouns

Wim Tonnaer: Als piccolo ben je zo vrij als een vogeltje

Wim Tonnaer is geboren en getogen in Nederlands Limburg, en afkomstig uit Thorn. Sinds 1973 speelt hij piccolo in het Filharmonisch Orkest van Luik, een stad waar hij ook jarenlang woonde. Momenteel woont hij weer in Nederland, in Eijsden. Zijn studies deed hij in Maastricht bij Martin Lahey, in Utrecht bij Adriaan Bonsel en in Luik bij de Gentse fluitist André Isselée, een 'echte krak' die toen vaak op de klassieke radio te horen was. Hij behaalde het diploma Orkestspel met aantekening piccolo, de Acte B, het diploma Solospel (nu UM) met onderscheiding, en in Luik de Prix d'Excellence. Piccololes kreeg hij van niemand, dat moest hij zelf uitzoeken. Een gesprek met een enthousiaste specialist.

Het is niet zo evident om te kiezen voor piccolo. Wanneer heb je die beslissing genomen?

"Op mijn vijftiende begon ik met fluit. Ik kreeg een jaar les. Daarvoor had ik altijd wat blokfluit gespeeld, maar zonder leraar. Na dat ene jaar kon ik bij de harmonie. Er zijn in Thorn twee harmonieën, ik speelde in de Koninklijke, en ik kreeg er meteen een piccolo in mijn handen geduwd. Ondertussen was er geen fluitleraar meer, ik had anderhalf jaar geen les. Daarna volgde ik een jaar les op het conservatorium. Toen moest ik in militaire dienst en had ik weer anderhalf jaar geen fluitles, en toen ik weer op het conservatorium kwam, heb ik dat maar afgemaakt. Op het conservatorium begrepen ze natuurlijk niet dat ik zodoende geen ondergrond had. Er werd wel



Wim Tonnaer

gewerkt aan stukken en aan interpretatie, maar de basistechnieken, ademhaling, houding, moest ik, zoals tegenwoordig ook nog vaak gebeurt, zelf uitzoeken en bijspijkeren."

Een vrij atypische opleiding?

"Dat was ook nog in de beginperiode, toen er nog heel weinig jongelui naar het conservatorium trokken. Toen ik in Maastricht studeerde waren we met drie fluitlerlingen, en zelfs in Utrecht waren we maar met zes bij één leraar. Pas daarna begon de grote fluit-'boom'."

Maar je had wel altijd een voorliefde voor de piccolo?

"Dat in ieder geval. Als ik vroeger muziek van o.a. Von Suppé en natuurlijk ook de familie Strauss hoorde, sprak die piccolo mij ontzettend aan. Het is heel boeiend, want je zit als piccolospeler helemaal boven, en je voegt iets toe. Je bent eigenlijk zo vrij als een vogeltje. Als je fluit speelt, moet je overeenkomen met hobo, klarinet, en wat nog al niet, terwijl je op piccolo, als je van de contrabassen en de hoorns een goede basis krijgt, echt kunt zweven."

Kreeg je een eerder Franse of Duitse opleiding?

"Ik had naast mij drie Fransen in het orkest, maar ik vraag me nog steeds af wat die Franse school nou precies inhoudt. In Limburg hadden we vanzelf meer de Duitse toon in de oren. Vroeger kreeg je met de typische Duitse houten fluiten, vaak met een metalen kopstuk en een reformlipplaat, wel een ander geluid: niet zo slank en niet zo wendbaar, maar wel heel warm, en met een degelijke ondergrond. Tegenwoordig speel ik, net als de andere fluitisten van het orkest, ook op een houten Duitse fluit, van J. Mehnert. Dan merk je vanzelf wat een rijkdom, wat een diepe, warme klank, die toch heel stralend kan zijn in het derde octaaf, dat instrument te bieden heeft. De strijkers zijn er heel erg gelukkig mee. Ik hou van de klank van hoorn, van Engelse hoorn, en in die Mehnert-fluit kan je dat allemaal terugvinden. In het orkest speel ik overigens weinig fluit, maar het komt toch meermaals voor dat ik tijdens één concert afwisselend de piccolo, de fluit en de altfluit bespeel."

Vindt u dat piccolo in de opleidingen aan de conservatoria voldoende aan bod komt?

"Op het conservatorium blijft piccolo toch altijd een bij-instrument. Er is geen aparte leraar voor, en de fluitleraar is meestal niet de aangewezen persoon om ook piccolo te doceren. Hij moet meestal weinig of nooit piccolo spelen, en kent het instrument dus niet van a tot z.

Iedereen kan wel een beetje piccolo spelen, maar als je niet echt specialiseert, blijf je zitten in een stadium dat helaas ontoereikend is. Wanneer je privé-les kunt geven op beroepsniveau, kom je toch wel tot heel andere resultaten dan wat de doorsnee student leert

in zijn opleiding. Ik krijg nu verschillende afgestudeerde leerlingen en ook wel beroepsmensen die nooit echt piccolo gespeeld hebben over de vloer. Die willen zich nu toeleggen op piccolo, en daar hebben ze toch allemaal een aanloopperiode van een jaar voor nodig. Daarna begint het echte werk pas, ik werk ermee tot ik er 100 % zeker van ben dat ze rustig naast mij in het orkest kunnen komen zitten.

Het piccolospelen is de laatste vijftien jaar ontzettend geëvolueerd, ook vanwege de moderne muziek enzovoort,... In vrijwel elk stuk wordt piccolo gebruikt, terwijl dat vroeger, behalve bij opera, operette, het Weense Strauss-repertoire, eerder sporadisch het geval was. De piccolo-partijen zijn veeleisend, en je moet het instrument nu echt beheersen, anders kom je een orkest niet meer binnen.”

Zijn er in de piccolo-wereld figuren te vinden die, zoals in de fluitwereld Jean-Pierre Rampal en James Galway, een voortrekkersrol gespeeld hebben?

“Dat blijft toch wat plaatselijker. Je kan niet zeggen dat er een echte piccoloschool bestaat. Er zijn wel een paar bekende solisten, maar die spelen de stukken vooral heel netjes, voor de rest blijf je daarbij qua expressiviteit, interpretatie en artistiek inzicht toch wat op je honger zitten.”

Als je een nieuwe leerling krijgt, een professioneel fluitist die piccolo wil leren spelen, waar moet je dan vooral op werken?

“Ik vraag in ieder geval altijd om de fluit mee te nemen om te kijken hoe de toonvorming is, en ook het gehoor. Het gehoor is zeer belangrijk, dat moet je ontwikkelen. Daarna ga ik heel rustig te werk, ik vertrek van de basis, met kleine baroksonates,... Leerlingen staan er dan van te kijken wanneer ze er achter komen dat de ademtechniek op de piccolo toch anders is dan op de fluit. Als je kleine dingetjes van een paar seconden speelt is dat geen probleem, maar als je je in piccolo wil specialiseren en je aan het uitgebreidere werk begint, merk je dat je er, door de grootte van het instrument, niet komt met je gewone ademhaling. Je moet bijvoorbeeld in de langzame delen van een baroksonate meer de ademhalings-technieken van een hoboïst toepassen, dat wil zeggen eerst uitademen voor je inademt, om in balans te blijven. Zeker als je in publiek speelt is dat belangrijk: je bent toch altijd iets meer gespannen, en je bent op zo'n moment heel blij dat je die techniek beheerst. En het is natuurlijk ook heel handig als je niet alleen circulair in, maar ook circulair uit kunt ademen.

Hoe de klank zich ontwikkelt hangt ook af van wat voor piccolo je hebt. Er is vroeger een periode geweest waarin volledig houten piccolo's maar zelden gebouwd werden, het kopstuk was meestal van metaal. Tegenwoordig worden steeds meer geheel houten piccolo's gemaakt, en dan wordt het pas interessant, want je kan ook nog de houtsoort kiezen. Je merkt dan dat er houtsoorten zijn die een donkere, warme toon geven, maar er zijn er ook die zorgen

voor een hele transparante, minder compacte toon. Dan kan je echt aan toonvorming gaan werken.”

Heb je dan voor verschillende soorten muziek verschillende piccolo's nodig?

“In feite wel. Je kan natuurlijk ook werken met één instrument met twee kopstukken. Zelf heb ik twee piccolo's: één van slangenhout, die is ontzettend goed voor de Weense 'Strauss-muziek', voor operette, enz... In die muziek wordt veel piccolo gebruikt, en de toon van dit instrument is een beetje ingetogen, je kunt je als piccolospeler helemaal aanpassen en ook goed mengen. Op die manier merk je niet meer dat de piccolo de hele tijd aanwezig is. Daarnaast heb ik ook nog een piccolo van kokoshout met twee kopstukken: één is licht en dunwandig, het ander een donker kopstuk van normale dikte. Voor een houten instrument moet je tijd nemen, en er ook rekening mee houden dat een houten piccolo pas na een jaar of drie helemaal ingespeeld is. Je moet dus ook kunnen inschatten hoe je instrument zal evolueren.”

Gaat zo'n instrument een tijdje mee?

“Dat hangt af van de gebruikte houtkwaliteit, en van de bouwer. Ik heb wel eens een instrument gehad dat gemaakt was van wat jonger hout; na drie jaar was de piccolo opgespeeld. Maar heel veel hangt af van de bouwer: als hij de interesse bezit om zich in zijn werk te verdiepen en dat steeds weer te verbeteren, dan krijg je piccolo's die in hoge mate superieur zijn aan piccolo's van bouwers die zich minder bekommeren om het resultaat. Dat kunnen behoorlijke piccolo's zijn, maar zij investeren daar niet zoveel tijd in, en verder komen zij en kom ook jij daar niet mee. Het opbouwen van een relatie met een bouwer vind ik ook belangrijk. Ik heb contact met Fischer uit Bremen, van wie ik een prachtige edelmetalen fluit heb. Ik heb er de mondplaten van mijn alt- en basfluit laten maken. Dat is iemand die zich interesseert in het resultaat, iemand waar je na een jaar nog eens naartoe gaat met de vraag om nog iets te veranderen aan het kopstuk, aan de mondplaat. En omdat ze je dan kennen, weten ze na een tijdje ook welke richting je uit wil. Onlangs nog had ik contact met Fischer om hem te vragen om mijn basfluit meer weerstand te geven, zodat ik in de laagte nog meer grip, meer body krijg, en het instrument meer kleur krijgt en nog wendbaarder wordt. De meerwaarde aan expressie die je een instrument zo kunt geven, kun je moeilijk vinden bij de industriële fluitenbouwers.”

Maak je vaak gebruik van die lage fluiten?

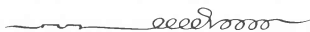
“In het orkest speel ik ook regelmatig altfluit, en ik speel in fluitenensembles waarin de basfluit bijvoorbeeld gebruikt wordt om in barokke triosonates de baspartij te spelen, dat klinkt echt goed. Buiten het orkest speel ik regelmatig kamermuziek: we hebben een trio waarin ik de verschillende fluiten bespeel. Esther Forschelen speelt hobo en engelse hoorn, en Arno Piters bes-, a- en es-klarinet. Er zijn een aantal

leuke stukken voor deze combinatie, en we kijken ook wat we allemaal kunnen arrangeren.”

Is dat niet erg lastig, omschakelen van de piccolo naar alt- of basfluit?

“Je moet natuurlijk alle instrumenten echt goed beheersen – en dan bedoel ik dat je er echt intensief op gestudeerd hebt, zodat je bijvoorbeeld op een basfluit ook een echt basfluit-geluid kunt maken, en dat je de ademtechniek en embouchuretechniek van al die instrumenten helemaal onder de knie hebt – dan is er geen enkel probleem. Je moet een beetje tijd hebben, dat wel. Maar als je in bijvoorbeeld een symfonie van Sjostakowitsj net drieëntwintig bladzijden piccolo gespeeld hebt, dan houdt alles op...”

Met de Koninklijke Harmonie van Thorn o.l.v. Jan Cober maakte Wim Tonnaer een mooie opname van de *Quatre Danses dans le Style Roumain* voor piccolo en blazers van de Parijse componist Guy-Claude Luypaerts (KRO KK CD 9209; op dezelfde cd staat o.a. ook de Tweede Suite uit het ballet *Daphnis en Chloë* van Ravel, waarin Wim Tonnaer de fluitsolo speelt).



neue Adresse!

A. BRAUN
Flöten & Piccoli

In den Obergärten 22
D - 63329 Egelsbach
www.braunflutes.com

Tel. 06103 / 61217
Fax 06103 / 4889024

Altoflutes **EVA KINGMA** *Bassflutes*

Kingma-System Flutes *Contrabasses*

Hoofdstraat 10 ~ 9444 PB Grolloo ~ The Netherlands
Telephone & Fax: + 31 592-501659 ~ Email: kingma.flute@hetnet.nl

NATUURLIJK!
Heb JIJ de INSPIRATIE...

...en hebben WIJ
DE juiste FLUIT voor jou.

Vanzelfsprekend hebben we de juiste fluit voor jou. Omdat wij van de meest bekende merken meerdere modellen op voorraad hebben.

Bel even met onze dwarsfluitafdeling en laat weten wat je plannen zijn; wij doen graag zaken met je.

MUZIEK HAKKERT

Westblaak 13 · Rotterdam
010 4130860 · fluit@hakkert.nl

MUZIEK HAKKERT